

ronde	periode	dagdeel	soorten
oriëntatie	20 maart - 10 april	overdag	Tv, Bb, Rt, Ra
<i>salamander eitjes, eiklompjes & -snoeren, kikkers/padden</i>			
ronde 1	20 maart - 10 april	's avonds	Tsp., Bb, Rt, Ra
<i>salamander eitjes, eiklompjes & -snoeren, kikkers/padden/salamanders</i>			
ronde 2	20 april - 10 mei	's avonds	Tsp., Bc, Rec
<i>salamander-, kikker- & paddenlarven, volwassen salamanders, roep rugstreeppad & groene kikkers</i>			
ronde 3	20 mei - 10 juni	's avonds	Tsp., Bc, Rec
<i>salamander-, kikker- & paddenlarven, volwassen salamanders, roep rugstreeppad & groene kikkers</i>			
ronde 4	10 juni - 31 juli	overdag	(Bb, Bc, Rt) Rec
<i>plonzen tellen groene kikkers, juveniele padjes en kikkers</i>			

Deze tabel laat goed zien wanneer je het beste kunt gaan monitoren om bepaalde amfibiesoorten aan te treffen. Planning is het halve werk bij het monitoren!

Bb - gewone pad, Bc - rugstreeppad, Ra - heikikker, Rec - groene kikkercomplex, Rt - bruine kikker, Tv - kleine watersalamander, Tsp. - watersalamanders (kam-, Alpen-, vinpoot- en/of kleine watersalamander).

ALS T'U BELIEFT: PAS OP VOOR TEKEN!

Annie Zuiderwijk



Iedereen die in het vrije veld rondloopt moet zich realiseren dat de kans groot is om een tekenbeet op te lopen. Tekenen zijn tegenwoordig het gehele jaar door aanwezig, vooral van mei tot augustus met een piek in juni-juli. Voorkomen is gemakkelijker dan genezen, dus waar kun je op letten:

Kleding: hoed met brede rand, lange mouwen en hoge gladde laarzen met de broekspijpen erin. Een **voorbehoedmiddel** helpt: Care Plus DEET Anti-insect is goed tegen muggen, steekvliegen en teken. Als gel en spray verkrijgbaar. Wie niet van zo'n goedje houdt raad ik Tea Tree Oil aan, verkrijgbaar in de Natuurwinkel. Het is en ruikt heel sterk naar Eucalyptus. Een paar druppels in de handpalm, water erbij en dan de natte handen langs armen, gezicht en broekspijpen strijken.

Ga niet in het gras zitten, liggen of stilstaan, maar kies daarvoor een onbegroeide plek, kaal zand is veilig.

Controleer 's avonds je lichaam op teken, dat is moeilijk want die kleine nymfen zijn tussen sproetjes en haren niet goed te zien. Gooi al je **kleren in de was**, vooral de sokken! Het is vaker gebeurd dat teken in sokken overleven en toeslaan als de sokken een of twee dagen later weer aangetrokken worden. Als je toch een teek hebt dan voel je dat meestal de eerstvolgende nacht, het begint te jeuken.

Verwijder de teek met nagels of pincet (er zijn ook tekentangen maar daar kan ikzelf niet mee overweg). Niet elke teek draagt de gevreesde *Borrellia*-bacterie, maar ongeveer 30% wél. Dus één op de drie keer kan het raak zijn! Het is nu zaak om op te letten of er een **rode ronde vlek** verschijnt die groter wordt, vanaf één tot twee weken na de beet. Als zo'n vlek of kring verschijnt was de teek besmet en heb je nu ook zelf de *Borrellia*-bacterie. Direct naar de huisarts voor een **kuur antibiotica** en dan is het leed geleden. Sommige mensen krijgen geen rode ring of vlek maar in het geval van besmetting krijgt iedereen griepachtige verschijnselen, met name lusteloosheid. Dus dan moet dat de waarschuwing zijn. Bij twijfel kun je via de huisarts, een test laten doen. Die test toont aan of het lichaam antistoffen heeft aangemaakt tegen de bacterie, wat dus een bewijs is voor besmetting. Zo'n test geeft pas resultaat ongeveer vanaf zes weken na de beet. En ook: **niet alle testen zijn deugdelijk**. Op internet is er heel veel info over de Ziekte van Lyme te vinden, te beginnen bij: <http://www.lymenet.nl>. Laat je plezier in de natuur niet verzieken; Laat je niet Lymen!



De verschillende stadia van de teek op een rij. De kleinste teek wordt nymf genoemd en is maar 1 mm groot.

De rugstreeppad in de oostelijke mijnstreek

Mai Arets

In het uiterste zuidoosten van Nederland leven rugstreeppadden in een uniek leefgebied: deze rugstreeppadden leven op de resten van de oude mijnindustrie, zetten hun eisoeren af in gitzwart water en zij deelden dit leefgebied met de vroedmeesterpad.

Grensrivier

We wonen in Eygelshoven in de gemeente Kerkrade. Vanaf de achterkant van ons huis kijken we zo over het Wormdal uit waar het grensscheidende riviertje de Worm stroomt. In de gebieden die wij regelmatig bezoeken, komen heel wat soorten reptielen (hazelworm, levendbarende hagedis en misschien zelfs ringslang) en amfibieën (kleine watersalamander, vinpootsalamander, alpenwatersalamander, bruine kikker, meerkikker, bastaardkikker, gewone pad, rugstreeppad en vroeger ook vroedmeesterpad) voor. Vooral de rugstreeppad komt hier veel voor. Ik bezoek het gebied al bijna 35 jaar en in het hele dal vond en vind ik nog steeds rugstreeppadden. Vroeger als we op zoek waren naar hagedissen zag ik ze af en toe langs de spoorlijn rennen en dan tijdens het warmste gedeelte van de dag. Samen met vrienden vingen we er veel op de hellingen van de vliegassbekkens ter hoogte van Eygelshoven. Hier vonden we ook veel vroedmeesterpadden, diverse salamanders en zo nu en dan een gewone pad.

Mijnafval

De rugstreeppad vinden hier we vooral op de stukken waar mijnsteen ligt. Deze onbruikbare steen werd vroeger uit de steenkoolmijnen gehaald tijdens het graven naar steenkoolhoudende lagen. In Eygelshoven lagen jaren geleden nog vliegassbekkens waar vliegass en brandbaar (dus bruikbaar) steenkoolstof, van het wassen van de kolen, kon bezinken. Deze bekkens waren ca. 8 meter hoog en werden gevormd door wallen van mijnsteen. Oude bekkens verlandden langzaam en op sommige bleef er tijdelijk water staan dat ook nog eens snel opwarmt door het onderliggende zwarte gesteente. Zeer gunstig dus voor de rugstreeppad, maar ook voor de vroedmeesterpad die hier hopelijk weer terugkeert. Enkele jaren geleden werd de grootste populatie rugstreeppadden bedreigd door het afgraven van de vliegassbekkens. Ik heb toen aan de bel getrokken. Leo Paulsen uit Rimburch heeft toen heel wat moeite gedaan om samen met een aantal RAVONners, een ambtenaar van de gemeente en dhr. Hodzelmans (die hier ging afgraven) het afgraven te stoppen en een aantal poelen weten te regelen voor de rugstreeppad.



Foto: Mai Arets

De eerste poelen, werden helaas snel vernield door dhr. Hodzelmans activiteiten. Met veel druk en moeite van Leo zijn er weer nieuwe poelen gecreëerd door dezelfde persoon, maar we mogen niet meer op het terrein komen! Het monitoren is hier dus gestopt, maar we horen de rugstreeppadden nog wel roepen. We zijn blij dat niet alle padjes zijn gesneuveld tijdens het afgraven.

Voormalige mijn

Een tweede gebiedje waar we regelmatig rugstreeppadden waarnemen, is het industrieterrein Julia in Egelshoven op de plek waar vroeger de staatsmijn Julia stond. Mijn ouders wonen hier in de buurt. Ze hoorden regelmatig kikkers kwaken (bastaardkikkers) die vanuit een blusvijver riepen. In de buurt vond ik een klein ondiep poeltje op een ondergrond van mijnsteen waar ik regelmatig eisnoeren en larven van de rugstreeppad vond. Dit poeltje is ondanks mijn bemoeienissen én het inschakelen van de AID tijdens werkzaamheden voor de bouw van een nieuw bedrijf vernield. Het poeltje is als het ware verschoven met een bulldozer en ligt nu op een minder waterdoorlatende laag en droogt dus veel sneller uit. Bovendien is het een stuk kleiner geworden en de oevers zijn steiler en bestaan uit klei. Tevens groeien er lisdodden in, die we dit jaar gaan verwijderen.

Steenfabriek

Het laatste gebied waar we regelmatig rugstreeppadden zien ligt op het terrein van een steenfabriek. Doordat hier regelmatig met zwaar materieel wordt gereden tijdens het afgraven van de mijnsteen voor de baksteenproductie, ontstaan er ondiepe poeltjes met een groot oppervlak. Ook deze warmen snel op door de zwarte ondergrond. In de hellingen van mijnsteen kunnen de padjes zich schuilhouden, als ze niet worden afgevoerd naar de fabriek. Daar het geluid van de padjes ver draagt, kunnen we ze regelmatig horen als we in de tuin zitten of in bed liggen: wat een weelde.

Late eiafzet

In 2005 namen we late eiafzet waar in het poeltje op het industrieterrein Julia. Hiervan heb ik helaas geen detailgegevens meer. Ik kan mij wel herinneren dat ik één enkele larve in oktober gezien heb. Toen was het poeltje nog origineel. In 2006 hebben we vaak rugstreeppadden gehoord. We konden niet zeggen vanuit welk poeltje ze riepen. Het seizoen begon veel later vorig jaar (2006). De winter duurde wel héél erg lang. Bij ons eerste bezoek aan het terrein van de steenfabriek op 28 april vonden we ca. 2000 larven van de rugstreeppad. De eerste roepende dieren hoorden we op 22 juli. Dat wil dus niet zeggen dat ze niet eerder geroepen hebben. De wind kan dan een rol spelen. Op 8 augustus hoorden we ze weer, evenals vier dagen later op 12 augustus. Op het terrein van de steenfabriek zagen we een dag later ca. 2000 larven van verschillende grootte. Dezelfde avond hoorden we ze weer alsook op 15 en 17 augustus. Tijdens een volgend bezoek hier op 6 september vonden we in de poelen ca. 1000 larven. Twee dagen later hoorden we weer *Bufo calamita*'s roepen vanuit het dal.

Op 30 september bezochten we het terrein de laatste keer. We zagen ca. 100 juvenielen van zeer verschillende grootte. Er waren pas gemetamorfoseerde dieren, maar ook oudere dieren te zien. Allen waren echter niet ouder dan een paar weken. Sommige van de jongste dieren waren erg mager. Ze verstopten zich in de scheuren, onder opgedroogde schollen van fijn mijnsteenstof uit de poelen en onder stukken hout.

Toekomst

Men is momenteel druk bezig flinke stukken mijnsteen af te graven. Deze kleine, energieke pad met een voorkeur voor open landschappen met een hoge dynamiek, zoals Arnold van Rijsewijk hem in zijn nieuwe boekje noemt, past ook in het zuiden van Nederland. Ik hoop niet dat het de laatste keer is dat we hier deze snelle padjes zien.

De rugstreeppadman: nog niet helemaal begrepen

De rugstreeppad zet in Nederland zijn eieren meestal af tussen eind april en eind mei, maar, zoals Mai Arets hierboven ook al schreef, worden tot in september ook eisnoeren gevonden. In de zomermaanden zijn soms kleine groepjes mannetjes te horen op zoek naar een partner. In andere Europese landen, zoals Duitsland, Zweden, Engeland, Polen en Spanje, zijn ook verschillende piek-koorperiodes vastgesteld waarbij eieren worden afgezet. In een Duitse groeve in het Rijnland is zelfs sprake van drie koorperiodes. Duitse wetenschappers hebben genetisch onderzoek verricht aan de seksueel actieve mannetjes uit deze verschillende koorperiodes. Zij hebben vastgesteld dat het hier gaat om drie verschillende populaties binnen een en hetzelfde leefgebied die afzonderlijk naast elkaar leven (geen genetische uitwisseling met elkaar). In Engeland hebben ze ook gezocht naar dit fenomeen maar daar is dit niet vastgesteld. Of we in Nederland ook te maken hebben met afzonderlijke populaties die er verschillende voortplantingsperiodes op na houden is nog niet onderzocht.

Laatste nieuwtjes

Alpenwatersalamanders in Twente

Half februari jl. mailde Paul Thiel een opmerkelijke waarneming die is gedaan tijdens het monitoren te Eggheria in Twente, Overijssel. Paul monitoort samen met Albert de Grote Beverborg met behulp van fuiken in terreinen van Natuurmonumenten. Afgelopen jaar visten ze samen met de boswachter Maarten Oldescholtenhuis 15 Alpenwatersalamanders uit een watertje! In het verleden is in Twente al een enkele keer eerder Alpenwatersalamanders gevonden. Het is nu de vraag of deze soort al lang leeft in Eggheria en of deze hier stand houdt.



Gebruik fuiken

Hiernaast staat de gehele fuik afgebeeld die door Albert de Grote Beverborg is ontworpen en in elkaar is gezet. De fuik is gemaakt van aluminium en roestvrij staal waardoor het in z'n geheel een stevige constructie is. De brede opening loopt als een trechter naar de zuil toe. Het bovenste deel van de zuil blijft altijd boven water staan zodat gevangen salamanders naar lucht kunnen blijven happen.

Het gebruik van fuiken wordt voornamelijk gedaan door experts en het gebruik voor monitoring wordt niet actief aangemoedigd. Bij verkeerd gebruik of ongelukjes (wegzakken e.d.) van fuiken kunnen onnodige slachtoffers vallen door verdrinkingsdood of predatie. Ook zijn fuiken gevoelig voor vandalisme.



Foto: Ingo Janssen

www.RAVON.nl

Veel van jullie hebben het al ontdekt: RAVON heeft een geheel vernieuwde website gelanceerd. Deze site biedt veel meer mogelijkheden dan de vorige en zal zich nog verder ontwikkelen. Alle amfibie-, reptiel en zoetwatervissoorten worden uitgebreid beschreven, het voorkomen en de bescherming staan vermeld als ook de methode van monitoring. Bij de padden- en kikkersoorten is de roep te beluisteren wat erg handig is om te oefenen. Bij het monitoringsdeel zijn nu ook alle voorgaande nummers van de *Meetnet Amfibieën Mededelingen* als pdf te bekijken. Er is een forum waar vragen kunnen worden gesteld, je kunt je eigen foto's plaatsen, excursies en lezingen per provincie staan gepresenteerd en daarnaast is er nog veel meer te ontdekken!

